

Öbacka BRUS

September 2016

Hanna om fotbolls-EM

Emelie har läst en bok

Roliga historier

KORSMÄSSOMARKNADEN

TJÄNSTEHUNDAR DEL 1: Assistanshundar

SAKER DU INTE VISSTE ATT DU ALLTID UNDRAT

INNEHÅLL

- 3 Profilen
- 4-5 Bokrecension
Zombiedjurserien
- 6-9 Tjänstehundar del 1
- 10-11 Saker du alltid undrat
- 12-13 Nyheter inom
jordbrukspolitiken
- 14-15 Humor
- 16-17 Lodjuret - Europas
största kattdjur
- 18-19 Hanna om fotbolls-EM
- 20-23 Landskapssymboler
- 24-27 Dyslexi
- 28-29 Särskrivning
- 30-31 Skydda dig mot brott
- 32 Korsmässommarknaden

REDAKTIONEN

Emelie Pitkäkangas

Stina Palm

Hör av er om ni har något ni skulle vilja ha med i tidningen eller idéer om vad vi kan skriva om. Telefonnummer finns på baksidan.

Redaktionen

Dessa personer har också bidragit med material i detta nummer:

Malin Stenberg, Jonas Nordberg,
Hanna Löfgren, Camilla Andersson

FRANZÉN
gruppen

Öbackabrus

Namn: Gunilla Skogman Laur

Födelseår: 1963

Bor: Bondsjö

Familj: Make och lillebror

Stjärntecken: Vattuman

Befattning/arbetsuppgifter: Chaufför

Arbetsplats: Trafikenheten

Mellan vilka år har du arbetat i kommunen? Började 17 mars 1980

Tidigare arbetsplats(er): Produktionsköken Navet 23 år

Vad är bra med jobbet? Träffa människor, lösa små problem som uppstår

Vad är mindre bra med jobbet? Ibland är det stressigt

Favorit-/drömresmål: Dubai

Favoriträtt och -dryck: Vatten/mammas köttfärsbiffar

Fritidsintressen: Blommor och trädgård

Senast sedda film: Ser mycket lite film

Senast lästa bok: Vyssan Lull av Carin Gerhardsen

Bästa tv-programmet: TV4 fakta 48 timmar

Vad skulle du göra om du var statsminister för en dag? Införa cykelkörkort och trafik kunskap i skolorna

Vad är bra med Ångermanland? Surströmmingen

Vad är mindre bra med Ångermanland? Mygg och knott

SAM HAY

ZOMBIE DJUR

GULDFISKEN FRÅN ANDRA
SIDAN GRAVEN

BERGHS

Öbackabrus

ZOMBIEDJUR - Guldfisken från andra sidan graven

TEXT: Emelie Hardeljung Pitkäkangas

Guldfisken från andra sidan graven är del 4 i serien Zombiedjur.

Serien handlar om pojken Joe som hjälper odöda husdjur.

I den här boken hjälper Joe guldfisken Fizz med att ta reda på vem som dödade han.

Fizz säger till Joe att det var en människa som dödade han men då säger Joe till Fizz att det var en annan fisk som åt upp han och Joe säger nej till Fizz om att hjälpa han kolla upp vem som dödade han.

Fizz blir då elak och hotar han med att andra fiskar ska äta upp Joe om han inte hjälper till.

Joe säger då till Fizz att han bara är en guldfisk så då börjar Fizz förfölja han runt överallt.

T. ex när Joe och hans familj är på affären och handlar då är Fizz i en syltlöksburk som Joe ska hämta till sin mamma. Fizz river ner burken i golvet så Joe blir utskälld av sin mamma efter dem handlat klart så äter dem lunch på restaurangen bredvid affären. När Joe får sin milkshake ser han Fizz simma runt i den.

Till slut hjälper Joe Fizz med att kolla upp vem som dödade han.

Jag fick lära mig att man inte ska stoppa fiskar i toaletten och spola ner dem för då dör dem.

TEXT: Stina Palm och Malin Stenberg

KÄLLOR: Youtube, Wikipedia, Nyhetsmorgon

Ledarhund

Ledarhundens uppgift är att på ett säkert sätt leda sin synskadade förare genom att väja för hinder samt stanna vid trottoarkanter och trappor. Den är också tränad för att söka upp saker i närmiljön, såsom bänkar, diskar i butiker och stolpar. Apportering, att plocka upp saker, kan den också.

Föraren har också ett tjänstehundskort för att styrka att hunden verkligen är en ledarhund.

Även när hunden inte jobbar är det viktigt att alltid få förarens tillstånd innan man tar kontakt med hunden.

Servicehund

En servicehund hjälper sin förare med sådant som en personlig assistent annars hade gjort.

När man får sin servicehund är den grundtränad, sedan får man träna den till att utföra det man behöver. Det kan vara att dra av strumpor, plocka upp saker, öppna och stänga skåp och lådor etc.

I Sverige sker utbildningen av servicehundar helt utan statliga bidrag, till skillnad från utbildningen av ledarhundar.

ASSISTANSHUNDAR

Servicehund autism

Den är utbildad till att hjälpa personen att öka självständighet, självförtroende och förmåga att utföra dagliga aktiviteter på liknande sätt som andra. Den kan hjälpa föraren att bearbeta sinnesintryck.

Hundarna kan tränas till att varna sina förare för viktiga ljud som kräver mänskligt ingripande, till exempel brandvarnare, en gråtande bebis, en ringande telefon eller en knackning på dörren. För en person med autism är det inte självklart vilka yttre intryck som kräver snabbt agerande, t.ex. att brandvarnarens tjutande betyder att de måste lämna byggnaden snabbt.

Många servicehundar för personer med autism tränas i guidearbete/hinderundvikande för att hjälpa föraren tolka synintryck.

Servicehund PTSD

Personer med PTSD (Posttraumatiskt stressyndrom), som man kan få efter att ha varit offer, vittne eller hört om hemska saker som krig, förlust av anhörig, olycka etc. ser faror i många saker och situationer kring dem i vardagen eller specifika situationer. En raket eller smållare kan t.ex. få soldater att tro att de befinner sig i en krigszon igen.

Vardagen blir svår att klara utan stöd av familjemedlemmar och de kan få svårt att vistas ute i samhället.

Servicehunden kan vara den trygghet de behöver och styra upp situationen så som den är tränad att göra, till exempel att störa tanken - ibland innan brukaren själv vet att en situation var på väg att uppstå, eller stötta vid t.ex. terapisaftal. Hunden kan också fungera som en barriär mellan sin förare och människor runt dem, så att de inte kommer för nära. Utbildningen är på ca 1,5 år.

Alarmerande servicehundar

Diabetes

Diabetssjuka Nike och diabeteshunden Molly.

Diabeteshunden kan med sitt luktsinne, som är mycket bättre än människans, känna att blodsockret hos sin förare är för högt eller lågt. Den ska då varna på ett visst sätt som man lärt den.

Utbildningen är på två år. Första året är förberedande - lydning, miljöträning m.m. Andra året ska hunden lära sig att markera dofter från sin förare.

Hunden tränas att reagera på dofter över och under vissa värden och bara på sin husses eller mattes blodsocker. Annars skulle den få det jobbigt där det är mycket folk.

Även innan träning påbörjas kan man se att hunden reagerar på avvikande blodsocker. Men då har man ju inte lärt den hur den ska varna.

Hunden kan även reagera på förändringar i beteende som uppkommer när man upplever en känning. Men det är inget man tränar specifikt.

Epilepsi

Elisabeth Magnusson Rune - eget foto

Uppgiften är att varna att ett anfall är på gång och larma när det brutit ut. En epilepsihund kan känna av att ett anfall är på väg 40 minuter innan det kommer. Man vet inte vad hunden reagerar på, om den kan känna av att den elektriska spänningen i hjärnan eller något doftämne ändras.

Hur hundarna får lära sig att markera och varna beror på vad som passar hund och ägare. Det kan vara att hämta en vattenflaska eller en medicindosa så att anfaller i bästa fall kan hävas.

Hunden får även lära sig att larma när ett anfall väl brutit ut. T.ex. uppmärksamma människor i omgivningen eller att aktivera ett mobilt trygghetslarm i fickan på sitt tjänstetäcke. Man kan t.ex. ha en fläta som hunden kan dra i för att få upp larmet ur fickan. Larmet ringer upp en person. Svarar ingen ringer larmet upp en annan person. Nästa uppringning går till SOS Alarm. Idag finns larm med GPS, så larmoperatören kan se var patienten befinner sig.

Öbackabrus

Vårdhund

Vårdhund lugnar pojke under EEG.

Vårdhundar kan till exempel jobba på sjukhus/vårdhem/rehabiliteringshem och ha till uppgift att vara sällskap, kompis eller hjälpa till i träning - med att fånga bollar, stödja personer med dålig balans t.ex. eller för att göra tråkiga saker roliga. Eller att lugna och trösta.

De måste vara lugna och tålmodiga, kunna koncentrera sig, ta kommandon av vem som helst och även påhittade kommandon. Efter utfört arbete eller som en del i arbetet kanske den får godis.

För att en hund ska få gå utbildningen ska den vara godkänd på lämplighetstestet. Där kollas framför allt samspelet mellan hund och förare samt hundens självsäkerhet (hunden ska ju kunna fungera i alla miljöer och ta kontakt med alla människor), lekfullhet och föremålsintresse (leksaker etc.).

Den ska kunna jobba i olika miljöer och därför tränas man så.

Utbildningen avslutas med ett test där blivande vårdhundsteam (hund + förare) får träffa olika statister i olika åldrar. Besöken är realistiska. Testledarna har inte träffat hunden eller föraren tidigare.

Jobbvästen/-tacket

Kan ses som människors arbetskläder och betyder flera olika saker. Dels vet hunden att när västen är på är det jobb och fullt fokus, den ska inte ens kissa. För allmänheten betyder det att man ska låta hunden vara. En hund i arbete har även rätt att komma in på ställen där andra hundar inte får vara.

Västen får man inte när man påbörjar utbildningen utan när hunden visat en viss grad av lydning, den visar att hunden kan föra sig i miljöer där man t.ex. inte får störa andra människor.

Ledarhundens jobbsele är vanligen vit, men även en svartvit sele med texten Ledarhund förekommer.

Belöning

Man belönar på det sätt hunden gillar. Mat, leksak, godis eller vad det nu kan vara.

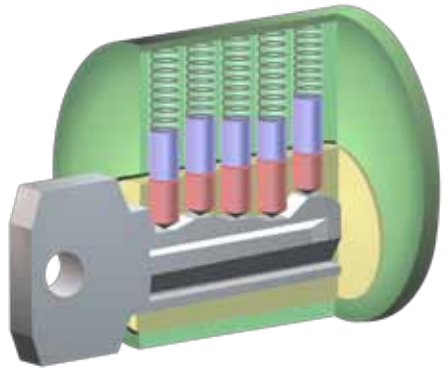

SAKER DU INTE VISSTE ATT DU ALLTID UNDRAT

TEXT: Stina Palm

Inuti ett lås sitter det stänger i två rader i spår, en uppe (med en fjäder ovanför) och en nere.

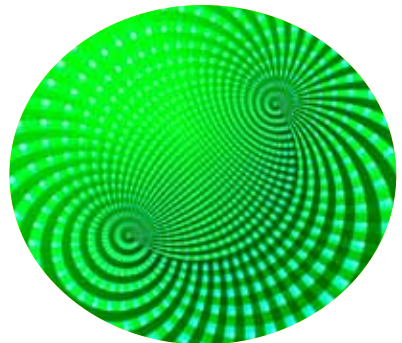
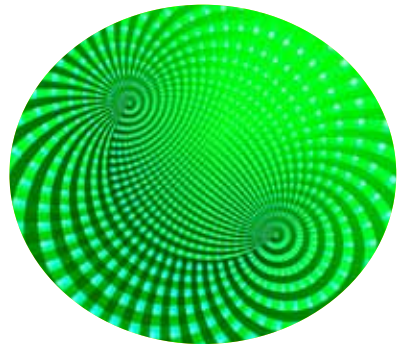
Den nedre raden åker ner i nyckelns urgröpningar och följer med runt när nyckeln vrids om.

En magnet som släpps genom ett koppar- eller aluminiumrör faller långsammare än den hade gjort vid ett fritt fall.

När magneten släpps genom röret framkallar den en ström som i sin tur skapar ett magnetfält. Det går i motsatt riktning mot magnetfältet från gravitationen (jordens dragningskraft). Det gör att magneten faller långsamt med konstant hastighet genom röret. Vid ett fritt fall hade den endast påverkats av gravitationen och accelererat,

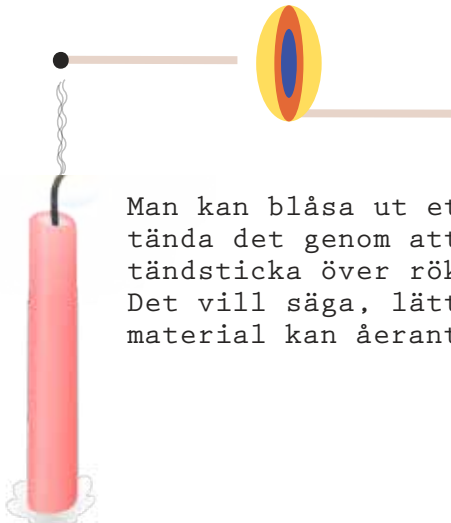
Gravitationen gör att magneten accelererar, men magnetfältet i röret bromsar upp accelerationen.

De där vita strecken man ser på himlen efter flygplanen är vattenånga som bildas vid förbränningen i jetmotorer. Det är alltså samma sak som moln.

Solkräm fungerar på samma sätt som den mörka huden på människor i varma länder. UV-strålarna, som är starkare ju tunnare ozonlagret (som hindrar för mycket sol från att komma ner på oss), kan inte tränga igenom. Ju högre siffra på solkrämen ju tätare skydd.

Man kan blåsa ut ett ljus och tända det genom att hålla en tändsticka över rökstrimman. Det vill säga, lättantändligt material kan återantända av rök.

NYHETER INOM JORDBRUKS- POLITIKEN

TEXT: Jonas Nordberg

En del nyheter har poppat upp sedan Sverige anslöts sig till EU, och jordbrukspolitiken har förändrats.

Det finns ett direktstöd kallat Gårdsstöd, som ger en stödrikt per hektar. Värdet är 200 Euro per hektar, men minst 4 hektar krävs för att få rätt till gårdsstöd. 2015 betalades totalt ca 6,2 miljarder ut i gårdsstöd i Sverige.

EU:s jordbrukspolitik står för 38% av EU:s totala budget och för budgetperioden 2014–2020 är 373 000 miljoner Euro avsatt för jordbruk, fiske och miljö samt landsbygdsutveckling.

Jordbruksverket

Jordbruksverket inrättades 1991 med nuvarande generaldirektör Leif Denneberg som tillträdde 2012. De får pengar från EU till landsbygdsutveckling, som väsentligen är ett stöd till företag, som lanthandel och bensinmackar, på landsbygden. Totalt avsätts 2,1 miljarder till landsbygdsprogrammet. Målet är att utveckla landsbygden och miljön. Slutligen avsätts en mindre del till marknadsstöd om bonden upplever marknadsimperfectioner, t.ex. om priset blir för lågt. Jordbruksverket betalade 129 miljoner till marknadsstöd 2014.

EU:s jordbrukspolitik

EU:s jordbrukspolitik går ut på att producera tillräckligt med mat i EU. EU skall se till att maten är säker, skydda jordbrukarna från marknads-kriser och prissänkningar. EU vill modernisera jordbruket och stödja levande landsbygd, skapa varaktiga jobb i livsmedelsindustrin, samt skydda miljön och djurens hälsa. I EU:s institutioner i Europaparlamentet ingår utskottet för jordbruk och landsbygdens utveckling. Jordbruket har också utrymme i EU:s ”regering”, den sk Kommissionen och när Ministerrådet sammanträder förekommer jordbrukspolitiken, fast utrikespolitik och migration är vanligare i massmedia. I Sverige är det Sven-Erik Bucht (S) som är nuvarande Landsbygdsminister. Han efterträdde Eskil Erlandsson (C) som ville ha bättre märkning av bl a köttet så att man kunde spåra ursprunget.

Mjolk- och köttproduktion

I Jordbruksverkets statistik visar det sig att kvantiteten invägd mjölk totalt var 243 000 ton 2015. Av nötdjuren slaktades 11 200 ton 2015 och slakten av svin 18 000 ton. Över 7 miljoner kycklingar slaktades. Man kan i diagrammen se att mjölkkonsumtionen minskar i slutet av året, liksom slakten av svin. Efterfrågan på nötkreatur ökar däremot i slutet av året (totalt i Sverige). En fråga är om EU och Jordbruksverket kan påverka livsmedlen i konsumtionsledet.

Vete är dubbelradigt

Korn har långa ax

Råg har korta ax

Havre är som hängen

Spannmålsproduktion

2015 blev den största spannmåls-skörden på 25 år, med en skörd på drygt 6 miljoner ton. Skörden av oljeväxter uppskattas till 320 000 ton 2015, vilket är 1% mindre än 2014. Orsaken antas vara gynnsamt väder i kombination med stora arealer höstvete. Om man jämför årets skörd med skörden 2013 visar det sig att skörden spannmål var 5 miljoner ton och skörden oljeväxter 310 000 ton, vilket var mer än 11% av genomsnittet för de senaste åren. På Twitter kan man se att hönsslakten ökat, priset på jordbruksmark har stigit, att vi konsumerar mer kött och grönsaker än för 50 år sedan, samt att slakten av svin blivit 7% lägre än 2014.

Sammanfattning

Sammantaget kan man se att EU-stödet ingriper svenskt jordbruk i större omfattning, samt att stöd för marknadsmisslyckanden i jordbruket finns idag. Man försöker även att förbättra villkoren för företagen i kring jordbruken på landsbygden. Slakten är ganska omfattande i Sverige, men köttimport förekommer ändå; vi är inte självförsörjande. Kött importeras bl a från Danmark och Tyskland. Om nu tidigare röststödet för jordbrukspolitiken kommit från Centern, så är nog lantbruken modernt idag mest Moderata, eller av annat borgerligt parti. Det har nog skett ett "debacle" inom jordbrukspolitiken!

Källor: EU:s jordbrukspolitik, Riksdagens EU-information, Jordbruksverket, SVT

En dvärg kommer in på ett värdshus.

-”Spelar du kort? ”, frågar en av gästerna.

- Nej. Jag är född så här.

Kongressen om hypokondri blev inställd på grund av sjukdom.

En man kommer in i en taxi med en fransk hotdog.

- Ursäkta, men det här är ingen restaurang!

-Nej det vet jag, det är därför jag har mat med mig!

Så var det de två fräkniga tvillingarna som liknade varandra på pricken!

Kärestan: Ska vi inte äta ute ikväll?

-Är du galen? Det är minusgrader!

Vad får du om du korsar ett skämt med en motorcykel?

- En Yamahahaha.

En man höll på att måla sin bil svart när grannen plötsligt kommer förbi, ”Är det inte dumt att måla bilen om den ska säljas imorgon? ”, frågar grannen nyfiket.

-Ta det lugnt. Jag har fått reda på att jag kan få det dubbla om jag säljer bilen svart!

Kan jag beställa ett bord?

- Nej dessvärre. Vi säljer tyvärr inte möblerna.

Fru Olsson anställde ett par målare och en morgon säger hon till den ene:

- Akta dig så att du inte faller ner från stigen för jag drömde nämligen det inatt.

- Kära frun, man ska aldrig tro på sina drömmar. De senaste tre nätterna har jag nämligen drömt om att du ska bjuda på en kopp kaffe.

Två fångar sitter i fångelset och snackar.

Den ena frågar den andra: – Vad sitter du inne för?

– Eftersom jag har astigmatism.

– Det kan man ju inte sitta inne för.

– Jo, för långa fingrar och för korta ben.

– Du lovade att inte skvallra till mamma och pappa om när jag kom hem i natt, sa systemen surt till sin lillebror.

– Det gjorde jag inte heller, protesterade han, jag sa bara att det var tråkigt att äta frukost utan dig.

Vad sa den ena väggen till den andra?

– Vi möts på hörnet!

Sörens far har 3 söner, den ena heter Rup, den andra heter Rap, vad heter den sista sonen?

Vad är skillnaden på ett lejon och en giraff?

– En giraff har en längre hals.

Varför är katter fula?

– De är missfärgade.

Vad heter världens fattigaste kung?

– Kung Kurs

Två fotbollssupportrar stod och snackade.

– Vad slutade landskampen i år?

– Den slutade 0-0.

– Okay, vad stod det i halvlek?

Lilla Per: “Det var så halt att varje gång jag tog ett steg fram åkte jag två steg tillbaka.”

Läraren: “Hur kom du då överhuvudtaget hit då?”

Lilla Per: “Jag vände mig om och gick baklänges istället!”

Lilla Per står vid änden av rulltrappen och tittar på det rullande räcket.

En vänlig man: “Är det något fel min lilla vän?”

Lilla Per: “Nej då, jag väntar bara på att mitt tuggummi kommer tillbaka.”

LODJURET - Europas största kattdjur

TEXT: Stina Palm

KÄLLOR: Wikipedia,

www.orsarovdjurspark.se

Utseende

Lodjur får ca 2-4 ungar som är lite större än vanliga kattungar och blinda. Hannarna parar sig ofta med flera honor och finns sedan inte med i bilden. FOTO: Bernard Landgraf

Lodjuret har en kort kropp med långa ben, runda tassar och stora trampdynor. Ett vuxet lodjurs kroppslängd är omkring 70–115 centimeter och den har en mankhöjd på cirka 60–70 centimeter. Hanen väger 20–30 kilo och honan 15–20 kilo.

Under sommaren är pälsen slät och färgen varierar mellan gulbrunt och rödbrunt. De flesta lodjur har mörka fläckar i pälsen, men färg och teckning kan variera mycket mellan olika individer.

Ögonen omges av vita och svarta penseldrag som gör att de ser större ut än vad de egentligen är.

Förekomst

På vintern blir pälsen väldigt tjock och färgen blir ljusare och mer gråaktig. Baksidan av lodjurets öron kantas av svart päls som slutar i den karakteristiska tofsen högst upp på örat som är ca 4 cm lång, och slutar med en svart spets.

Det skandinaviska lodjuret tillhör underarten *Lynx lynx lynx*. Arten invandrade till den Skandinaviska halvön för 9 000 år sedan, vid omkring samma tid som rådjur, älg, vildsvin och rödräv, men efter människa och varg.

FOTO: Cloudtail the Snow Leopard

Öbackabrus

Lodjur finns i stora delar av Sverige (i alla landskap utom på Gotland och Öland), främst i de norra och mellersta delarna, och tätast lever de i gränslandet mellan Bergslagen och jordbruksbygderna söder därom, längs Norrlandskusten och i delar av renskötselområdet. Dessutom sprider sig lon sakta åter söderut tillbaka till sina gamla marker i Småland, Halland, Västergötland, Södermanland, Uppland och Östergötland.

Lodjur är väldigt skygga, så att se dem i naturen är inte lätt. Om du vill se lodjur gör du det säkrast på djurpark. Annars är det vanligast att se att de varit i farten i form av rivna får och getter.

Ett lodjur kan bli cirka 17 år. 2012 uppskattades det finnas 1 200-1 350 stycken i Sverige.

När Sverige fick landskapsdjur 1988 tilldelades Hälsingland lo. Men egentligen hade nästan vilket landskap som helst kunna få det.

Föda och födorevir

Lodjur jagar först och främst hjortdjur (rådjur och ren), hare, skogsfågel och smågnagare men kan också döda får och get och även små rovdjur som räv.

Lodjuret fångar sitt byte efter en smygande jakt följd av en kort attack. De jagar i skymningen och gräver ofta ner en del av sitt byte. En lodjursfamilj (hona och vanligen två ungar), äter upp ett rådjur på ungefär två dygn.

Hemområdet har en area på omkring 10 000 hektar men skiftar med årtiderna. Hanar och honor har två överlappande men ganska oberoende system av hemområden, men grannar av samma kön undviker oftast varandras område.

Bakbenen är längre än frambenen vilket gör att lodjurets rygg lutar.

Lodjurets svans är kortare än de flesta andra katt-djurs, den kan variera mellan 5-17 centimeter.

Tänderna är stora och spetsiga som på andra stora kattdjur, men inte så starka. Det innebär att lodjuret inte kan äta fruset kött. Läpparna är svarta.

HANNA OM FOTBOLLS-EM FRÅN I SOMRAS

TEXT: Hanna Löfgren

”EM” står för ”europeiska mästerskapet”. Det spelades i år i Frankrike från 10 juni till 10 juli i städerna Marseille, Paris, Lille, Lens, Bordeaux, Saint-Etienne, Toulouse och Nice.

Det här är länderna var med:

Frankrike, Tjeckien, Island, Belgien, Wales, Spanien, Slovakien, Tyskland, Polen, England, Schweiz, Nordirland, Rumänien, Österrike, Ryssland, Italien, Kroatien, Portugal, Albanien, Turkiet, Ungern, Irland, Sverige, Ukraina

Alla dessa länder delades in i fyra större grupper; därifrån drogs ett land från varje sådan grupp.

De nya grupperna blev:

Grupp A: Frankrike, Schweiz, Rumänien och Albanien

Grupp B: England, Ryssland, Slovakien och Wales

Grupp C: Tyskland; Ukraina, Polen, och Nordirland

Grupp D: Spanien, Kroatien, Tjeckien och Turkiet

Grupp E: Belgien, Italien, Sverige och Irland

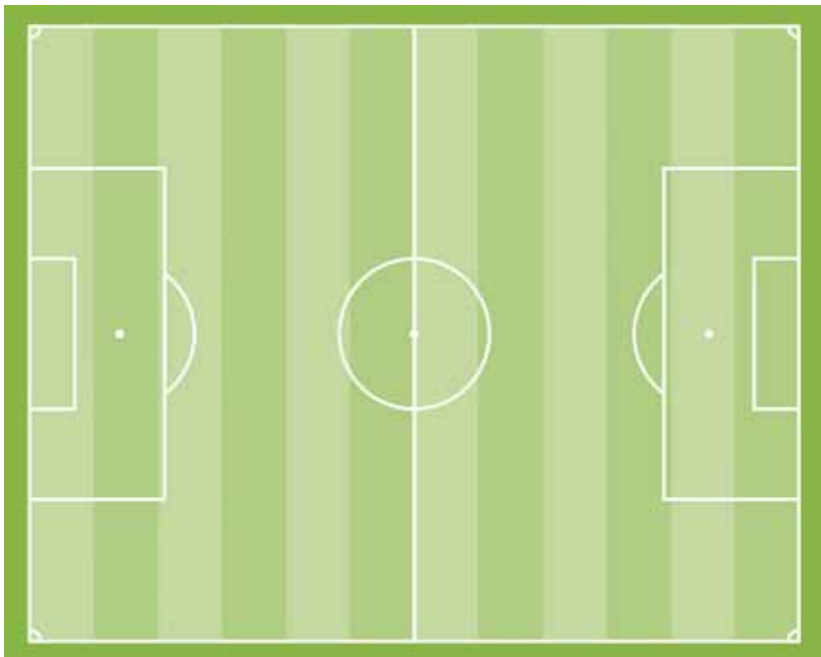
Grupp F: Portugal, Österrike, Ungern och Island

Länderna möttes och spelade mot varandra inom grupperna, de fick poäng beroende på om de vann eller förlorade sina matcher. Gruppernas bästa lag spelade sedan matcher mot varandra enligt ett komplicerat system. Kvarts- och semifinaler och till sist en final.

Europamästare blev Portugal.

Öbackabrus

Öbackabrus

Sveriges landskapssvampar

Blekinge

Jätteticka

Bohuslän

Ängsvaxskivling

Dalarna

Sandsopp

Dalsland

Smörsopp

Gotland

Rödbrun jordstjärna

Gästrikland

Fjällig taggsvamp

Halland

Blodsopp

Hälsingland

Blek taggsvamp

Härjedalen

Gulkremla

Jämtland

Blodriskä

Lappland

Tegelröd björksopp

Medelpad

Fårticka

Norrbottn

Stenmurkla

Medelpads landskapssvamp är fårticka.

Öbackabrus

Närke	Stolt fjällskivling
Skåne	Ängschampinjon
Småland	Koralltaggsvamp
Södermanland	Svart trumpetsvamp
Uppland	Karl Johan (Stensopp)
Värmland	Sotvaxskivling
Västerbotten	Rimskivling
Västergötland	Scharlakansröd vaxskivling
Västmanland	Trattkantarell
Ångermanland	Sillkremla
Öland	Vårmusseron
Östergötland	Kantkremla

SAMMANSTÄLLT AV: Camilla Andersson

Upplandss landskapssvamp är Karl Johan (stensopp).

Blekinges landskapssvamp är jätteticka

Ångermanlands landskapssvamp är sillkremla.

Västmanlands landskapsvamp är trattkantarell

TEXT: Stina Palm

liten störning med
stora konsekvenser

))) d^y s^l e^x i (((

Dyslexi är svårigheter att läsa och skriva. Det är osäkert vad det beror på, men en teori är att vi alla har två dyslexigener men det är först när den ena är skadad som dyslexi visar sig, ibland redan på förskolenivå. Dyslexi är en av de vanligaste funktionsnedsättningarna i Sverige, ca 5-10 procent av befolkningen uppskattas ha det, 3-4 gånger fler pojkar än flickor. År 1990 erkändes dyslexi som ett handikapp.

Kunskap och intelligens sitter inte i din läs- och skrivförmåga. Dyslexi är bara en liten störning av hjärnans förmåga att urskilja enskilda språkljud och många som har det är intelligenta. Problemet är att koppla språkljuden till bokstäver och att göra bokstäver till språkljud. En person som inte har dyslexi ser orden som bilder direkt.

I rubriken kan du se olika exempel på hur dyslektikers hjärnor kan tolka bokstäver och ord. Följden av detta blir att dyslektiker får problem med att läsa och skriva.

För dyslektiker är läsning och skrivning som kondition, det måste hållas igång. Därför kan det vara svårt och ta tid att komma igång efter lov eller semester.

Utredning

Vuxna dyslektiker har ofta inte fått någon diagnos när de gick i skolan, eftersom funktionsnedsättningen inte erkändes förrän senare. Det är inte ovanligt att de sågs som korkade, lata, stökiga osv.

Det är bra att man själv och andra ser att problemen beror på en diagnos. Dyslexidiagnosen ger rätt till ett visst stöd i skolan och det ska de se till. Även i högre studier/ålder finns hjälp att få, så en sen diagnos är bättre än ingen alls. Den kan även hjälpa till att förstå svårigheter i barndomen.

En dyslexiutredning görs av en logoped, över två halvdagar för den är stor och jobbig. Många olika delar av den språkliga förmågan testas. Man ska tala om vad man ser för föremål på bilder, man testas i stavning och läsning av ord i olika svårighetsgrad och även påhittade ord m.m.

Det man tittar på är, enkelt uttryckt, språklig förmåga jämfört med hur personen fungerar i övrigt. Till exempel kan det finnas ett stort ordförråd, men att läsa går oväntat långsamt och att stava är väldigt svårt. Det är inte svårare att utreda vuxna än barn eller tvärtom.

Alternativa metoder

Det finns många olika sätt att nå samma resultat. Det vore bra om skolan och samhället inte fokuserade på att man ska ta till sig all information i text. Det viktiga borde vara att förstå innehållet. Bildligt berättande och samtal i grupp kan användas för att ta in det som andra läser sig till.

Även inläst text, man kan då även ha en bok framför sig så man kan följa med i den inspelade texten. Men även att se eller känna kan vara bra sätt för att lära sig.

En-till-enläsning en bra metod för att lära sig det som står i text. Även att man vet vad som ska hända på lektionen, eller vad man nu är på, är bra.

Att bli inspirerad och att hitta lust är viktigt. Även att alltid tro på det man är bra på. Det är också bra att ha något man gillar och är duktig på att använda för att koppla av och känna sig duktig, då kan det bli mindre tungt att kämpa med det svårare.

Brister i skolan och samhället

Skolan är bra för de som passar in i mallen, som inte har ett utökat behov. Men eftersom läsning är det första man lär sig slås elever ut redan där. Nästa svårighet blir att det ofta är det man skriver på papper som räknas. Så fungerar det även mycket ute i samhället med läsning och skrivning.

Högläsning i klass, röda bockar vid fel och den väldigt vanliga metoden text med frågor efter är inte alls bra för dyslektiker. Inte heller att plugga

själv, elever med dyslexi behövs kollas av hela tiden och de behöver ha en tydlig struktur.

Lärarna måste veta om dyslexin, men i lärarutbildningen ingår bara ca 16 timmar om speciella behov på hela utbildningen, alltså motsvarande knappt två arbetsdagar på 3-5 års studier. Detta och pedagogik/olika slags metoder är viktigt att kunna som lärare, men en lärarstudent kan gå igenom hela utbildningen och inte få lära sig det ens för elever utan särskilda behov.

Att dölja svårigheter är inte ovanligt, men dumt. Att vara öppen med dem vinner man på i längden, men vem vill egentligen visa för andra att man har svagheter?

Där lärarna inte räcker till finns ju specialpedagoger, men problemet med stödundervisning är att eleverna ska lämna lektionen i svenska för att få stöd i svenska, vilket är helt fel.

Sedan skolan och forskningen gled isär (skolan är kommunens ansvar och forskningen är statlig) händer inte mycket med stödet i skolan för dyslektiker, trots att forskningen går framåt.

Som lärare ska man inte stänga dörren till sitt klassrum, man klarar inte av uppdraget då. Helst inte heller vara ensam i klassrummet, det går inte att få med sig alla elever om man är ensam lärare och kanske inte med rätt utbildning.

Skolverket skulle anpassa nationella proven för elever med funktionsnedsättningar för att det skulle vara lika

Öbackabrus

för alla. Men inte utifrån elevernas förutsättningar. Man tog bort rätten att skriva på dator eller vad som nu behövs, så dumt. Som någon med dålig syn som inte får ha glasögon.

Hjälp

Ju tidigare dyslexin kan upptäckas och insatser/hjälpmedel sätts in ju mindre hinder blir den. Det finns ingen brist vare sig på hur man kan hjälpa dyslektiker eller möjligheter för dem.

En dyslexidiagnos ger elever/studenter rätt till förlängd provtid och muntliga prov om man vill. Exempel på hjälpmedel kan vara en bärbar dator med program för rättstavning eller appar till mobiltelefonen, som tal-till-text eller talsyntes, att telefonen säger det som står. Då kan man även använda sociala medier eller andra sidor på internet.

Skolan tycker ofta att insatser är för dyra och det finns ett vänta och se-tänk. Det är tråkigt att de enkla hjälpmedel och metoder som finns för att behålla intresset för att lära sig inte används. Ett tappat intresse i skolåldern kan sitta i hela livet. Få som kommer efter i starten kommer ikapp, men de utvecklas. Det handlar mer om attityd än pengar.

Dyslektiker har det är ofta jobbigt i skolan och de döljer problemen eller får inte den hjälp de behöver. Då är det lätt att de inte gör mer än de måste. Det kan vara negativt senare i livet.

Om man inte får rätt hjälp i tid kan orken lätt ta slut både för personen själv och de runt omkring. Fel personer får fel roll, en lärare som har en stor klass hinner inte hjälpa dyslektiker själv och har heller inte kunskap för det. För mycket ansvar hamnar på föräldrar, som dels inte kan olika sätt att lära ut ämnet och dels får hantera dålig stämning och att inte räckta till hemma. Mycket mer hjälp med och tid går åt för läxor än de 30-60 minuter per kväll som det ska vara ungefär. Att till exempel läsa in text kan bli ett ansvar som föräldrarna får.

Efter gymnasiet

På universitet kan dyslektiker vara lika bra eller bättre än sina kurskamrater. Man blir respekterad och får hjälp, t.ex. material inläst, förlängd tentatid, dator att skriva på eller anteckningshjälp av en kurskamrat som då får betalt för extraarbetet.

Men det är förstås inte bara i utbildning dyslexi är besvärligt. I hela vårt samhälle med ökade krav och mycket information överallt har dyslektiker det svårt. Att inte förstå eller orka läsa innehållet i brev och blanketter kan få stora konsekvenser.

Nästan alla jobb kräver utbildning, vilket ofta försvårar för dyslektiker eftersom få läser vidare efter gymnasiet. Det är stor arbetslöshet inom gruppen.

Men även att som vuxen inte kunna hjälpa till med läxor eller läsa saga för barnen är förstås jobbigt.

Öbackabrus

Kända svenska dyslektiker

Kronprinsessan
Victoria

Kung
Carl XVI Gustaf

Prins Carl Philip

Rapparen Petter

Programledaren
Kristin Kaspersen

VD:n för EF Språkresor
Bertil Hult

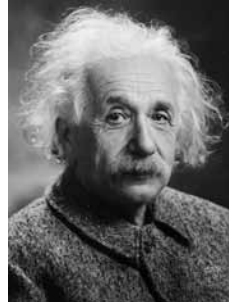
Kända utländska dyslektiker

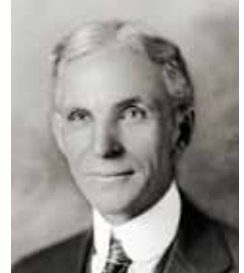
Boyzones Shane Lynch

Stjärnkocken
Jamie Oliver

Geniet Albert Einstein

Bildesignern
Henry Ford

Skådespelerskan
Whoopi Goldberg

Författaren
H. C. Andersen

KÄLLOR: SVT:s/UR:s dyslexiprogram av och med Niklas Hyland, Wikipedia, forskaren Mats Myrberg, www.dyslexiforeningen.se, uppsats "Den emotionella aspekten av dyslexi hos tonåringar", logoped Jessica Palm, dyslexia documentary Shane Lynch (Youtube), debattartikel på unt.se - Skolverket ger dyslektiker dumstrut.

Öbackabrus

Det är viktigt att skriva ihop samman satta ord

Till lunch serverades kyckling med kul potatis.	Rolig potatis?
Kaffe 15 kr, på tår 5 kr.	5 kronor för en brännskada?
Du luktar ju värre än en bär fis.	Fiser norrländska bär?
På kemtvätten har man matt service.	Är personalen utarbetad redan?
Hand tvättas separat första gången.	Är det inte lättare att tvätta båda händerna samtidigt?
Halv angorakatt och billiga barn cyklar säljes.	En halv katt och billiga barn? Och vad är det för slags cyklar?
Rör experten tyckte om butter kaka.	Expertens tyckte om beröring och sur kaka.
Jag såg en röd stjärt flyga förbi fönstret.	Var det inte fågeln rödstjärt?
Kalle gick till en mörk hårig sjuk gymnast för att få massage.	Var hon verkligen så hårig?
Till julen brukar Lisa få en skum tomte att snaska på.	Jag brukar äta skumtomte.
Trots att det stod RÖK FRITT bolmade alla gubbarna på var sin cigarr.	Klipp bort mellanslaget och sätt ihop orden ska du se att de slutar.
Flickan var lång hårig och blå ögd.	Var hon söt trots att hon var hårig?
På tredje våningen i varuhuset kunde man hitta barn under kläder.	Ja barn kan ju gömma sig varsomhelst.
Hugg ormen som ligger på stenen och solar sig har det skönt.	Nä det vågar jag inte, den kan ju hugga tillbaka.
På ICA kan man köpa olika sorters bland saft.	Jo att det står olika slags saft på hyllorna vet jag, men vad gör s:et efter sorter?
På sjuk huset blev jag mottagen av en svart hårig sjuk sköterska.	Vilket hus? Både svart och hårig? Oj-då!
Kassa skåp säljes på Över skottsbolaget.	Finns det inga bra skåp där? Och finns skåpen över skottsbolaget?

Öbackabrus

TEXT: Stina Palm

Matt service

Halv katt

Det stinker!

Bär fis

Förlåt då!

Kul potatis

Kaffe på tår

Så här kan du skydda dig mot brott

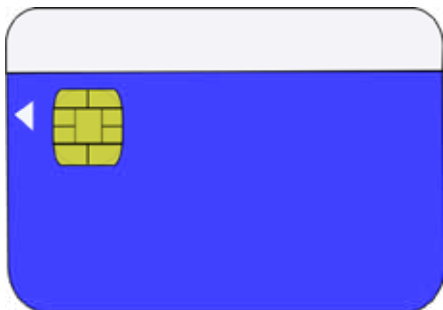
Tjuvar ger sig på de svagaste och de som är i mest behov av sina pengar.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Aftonbladet

Så här gör bedragarna

Taxitricket

När du ska betala din taxi byter taxiföraren ut ditt kort till ett annat när du inte hinner se. Det innebär att det sedan kan göras internetköp på ditt kort.

Halsbandsfifflet

En bedragare sätter på en äldre person ett krafshalsband och när den äldre visar att man inte är intresserad plockas halsbandet vänligt av – men också det äkta halsbandet.

Kartkneppet

Någon med karta kommer och frågar om vägen. Kartan läggs över personens tillhörigheter och när bedragaren "fått hjälp" och går tar den också med sig sakerna under kartan.

Barnbarnsmetoden

Tjuvarna ringer upp en äldre person och utger sig för att vara ett barnbarn. Tjuven säger att bilen är trasig, att man behöver pengar till en

Öbackabrus

bärgare och att man skickar en kompis för att hämta pengarna. Kompisen kommer, tar med sig pengar eller kontokort och dyker sedan inte upp igen. Det man bör göra är att kontakta barnbarnet eller barnbarnets förälder för att kolla om det verkligen är dem.

Ketchuptricket

Någon "råkar" spilla på dig och kommer fram för att hjälpa dig torka bort smutsen. I samband med det plockar gärningspersonen på sig vad offret har i fickorna.

Dessutom åker de ut på så kallade "brottsserier" som blivit allt vanligare. Det vill säga att bedragarna åker ut på "turné" för att lura så många människor som möjligt.

Tänker du på det här försvårar du iallafall lite för tjuvar

◇ Ha plånboken skyddad, inte halvt uppstickande ur bakfickan. Håll uppsikt över väskan.

◇ Skydda dina kort och koder. Ha inte koder skrivna vid korten. Om du behöver det, blanda dem med text om något annat.

◇ Håll för när du knappar in koder vid bankomat, i affärer osv.

◇ Lämna inte ut kort eller koder till någon du inte känner.

◇ Lämna inte stöldbegärliga saker synliga i bilen.

◇ Var inte för hjälpsam, den som frågar om hjälp kan ha andra avsikter.

◇ Var försiktig med att skriva/skicka personuppgifter, bankuppgifter, telefonnummer på internet.

Korsmässomarknaden

17 september

9.30-14.30

i Härnösands stadspark

Passa på och kom och hälsa på Franzéngruppen - Textil & Hantverk som finns på plats.

Franzénmonumentet i stadsparken.

Korsmässomarknad

Den här typen av marknad har anor från 1400-talet. En marknad för ortens fisk, grönsaker, blommor, bär, korb, tunnbröd, ost, honung, trasmattor, lin, smide, fårskind, keramik, svampråd, textil, träslöjd, fika m.m.

